

2015-06-15

Handläggare: Åke Nilsson

Regeringen
Utbildningsdepartementet
103 33 STOCKHOLM
u.registrator@regeringskansliet.se

Yttrande över 2012 års studiehjälpstudieutrednings betänkande *Moderniserad studiehjälp (SOU 2013:52) – U2013/4160/SF*

Inledning

Riksförbundet för Social och Mental Hälsa har av regeringen genom remiss ombetts att lämna synpunkter på troliga konsekvenser av de förslag och överväganden som presenteras i aktuellt betänkande.

RSMH organiserar sedan mer än 40 år på demokratisk grund människor med olika former av psykisk ohälsa. Många av våra medlemmar är personer som har eller har haft en långvarig och allvarlig psykisk ohälsa, inte sällan i kombination med olika psykiska funktionsnedsättningar. Människor vars behov av vård, stöd och service inte alltid matchats från det allmänna på samma sätt som för övriga medborgare.

Förutom Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, RSMH, är även Handikappförbunden en av de instanser som av regeringen 2015-03-24 inbjudits via remiss (U2013/4160/SF) att lämna synpunkter på ovan nämnda betänkande.

Organisationerna inom Handikappförbunden har många gemensamma nämnare och är därför eniga i flera av de frågor som väckts och behandlats utredningens arbete.

Organisationerna företräder olika intressegrupper inom funktionshinderrörelsen och arbetar med olika bevakningsområden men dessa grupper och områden överlappar ofta varandra. Samma eller likartade formuleringar kan därför förekomma i organisationernas remissyttranden. Gemensamma yttranden över förslagen har beretts och kommer i Handikappförbundens namn även att tillställas regeringen.

RSMH har deltagit i de processer inom Handikappförbunden som föregått yttrandet och menar att de synpunkter som där framförs är av sådan tyngd och så pass brett förankrade att regeringen inte kan lämna dem obeaktade.

POSTADRESS	TELEFON	TELEFAX	POSTGIRO	ORG.NR	E-POST
Instrumentvägen 10 126 53 Hägersten	08-12008040	08-772 33 61	40 62 92-3	802005-6985	rsmh@rsmh.se

Synpunkter

RSMH, som medlem i Handikappförbunden, önskar dock även i eget namn framföra följande synpunkter på delbetänkandet.

Idag är den främsta grunden för sjukskrivning någon form av psykisk ohälsa. Undersökningar och egenrapportering visar också att unga i Sverige är en grupp där psykisk ohälsa fortsätter att öka.

För många leder den psykiska ohälsan till att man inte ges möjlighet att fullfölja de studier man inlett eller kan försörja sig genom arbete. En viktig poäng som bland annat sammanfattats av OECD (Quintini, G. (2011), "Right for the Job: Over-Qualified or Under-Skilled?", OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 120 och OECD Publishing/OECD (2013), Mental Health and Work: Sweden, OECD Publishing) är att kraven på den svenska arbetsmarknaden fått en allt kraftigare slagsida mot krav på högre utbildning oavsett de praktiska arbetsuppgifternas faktiska kvalifikationsnivå.

Även om ett förbättrat stöd idag finns för arbetsfokuserad rehabilitering i form av IPS, Supported Employment, m m är dagens socialförsäkringsstruktur och samhällsresurser inte i tillräcklig grad fokuserade på att stödja människor med psykisk ohälsa och funktionsnedsättning att göra sig konkret anställningsbara genom relevant högre utbildning. En plats på högskola kräver dessutom i sig allmän behörighet. Enklarest uttryckt genom kompletta betyg från gymnasienivå.

Psykiska funktionsnedsättningar idag är den generellt vanligaste orsaken till att unga beviljas aktivitetsersättning. Cirka tre av fyra personer som beviljas aktivitetsersättning har en psykiatrisk diagnos. Aktivitetsersättning kan idag erbjuda en ekonomisk grundtrygghet för att en funktionsnedsättning till trots tillkämpa sig kompletta betyg på gymnasienivå och behörighet att söka till högskola.

RSMH är ingen vän av särlösningar om de går att undvika. Dagens finansiering av förlängd skolgång via sjukförsäkringen för unga med funktionsnedsättning är i våra ögon ett ologiskt sätt att hantera de berörda ungas behov av studiestöd.

Vi instämmer principiellt i betänkandets åsikt att den naturlige huvudmannen även för detta studiestöd är Centrala studiestödsnämnden (CSN). Men, man måste man tillse att CSN respekterar de svårigheter en funktionsnedsättning innebär för exempelvis den takt studierna kan bedrivas i och att de berörda ungas försörjning inte äventyras på grund av omständigheter utom deras kontroll.

När det gäller krav på studieaktivitet och studieresultat måste de, enligt vår uppfattning, även relateras till de investeringar respektive skola gjort i tillgänglighet och det stöd elever med funktionsnedsättningar i det konkreta fallet faktiskt kunnat tillgodogöra sig under pågående utbildning.

Avståndet mellan restarbetsförmåga om ca 12,5 % sysselsättningsgrad och 50 % studietakt kan vara svårt för många unga och kräva ett antal omstarter innan adekvat och relevant stöd samt förutsättningar är på plats och tillåter individen att leverera i höjd med de föreslagna systemkraven över tid (jfr betänkandet s 283 ff och Försäkringskassans Vägledning 2007:1 Version 9, s. 132)

POSTADRESS	TELEFON	TELEFAX	POSTGIRO	ORG.NR	E-POST
Instrumentvägen 10 126 53 Hägersten	08-12008040	08-772 33 61	40 62 92-3	802005-6985	rsmh@rsmh.se

Vi uppfattar dock att utredningen inte fullt ut problematiserar hur en ung människa med funktionsnedsättning, inte minst av psykisk natur, i det föreslagna systemet på ett mycket mer aktivt sätt förväntas bevaka och säkra sin rätt mot en rad olika aktörer. Genomför skolan de facto nödvändiga anpassningar i takt med att behov tydliggörs utan tidsspill? Fungerar handikappersättningsystemet friktionsfritt utifrån studierelaterade merkostnader? Hur håller studietakten om minst halvfart vid ett allvarligare skov och fungerar övergången studiemedelaktivitetsersättning friktionsfritt fram och tillbaka vid behov utan byråkratiska fördröjningar och ekonomisk otrygghet?

Det föreslagna systemet förutsätter en samspelhet mellan olika aktörer med ökad risk när det gäller ekonomisk trygghet och förutsägbarhet för den enskilde som inte aktivt är pådrivande och källsorterande i redovisningen av fakta och underlag till rätt komplementär aktör.

Att fortlöpande vara beroende av bred samverkan för sin grundförsörjning på grund av en skiftande förmåga och/eller sviktande hälsa är dessutom en situation som i sig riskerar att underminera individens möjligheter att tillgodogöra sig studier och studierelaterade resurser. Otrygghet och bristande förutsägbarhet i närtid förstärker ohälsa och oförmåga.

Dagens system är på gott och ont frikopplat från individens studieresultat och studierelaterade merkostnader och skapar därigenom paradoxalt nog en trygg ram för studier. Här finns till och med visst ett ekonomiskt utrymme att, utan biståndsbeslut, genom grundersättningen kunna täcka vissa merkostnader i samband med studier på grund av funktionsnedsättning. Något som kan vara en större positiv påverkan än olika negativa påföljder av att inte fylla måttet vid stressande avstämningspunkter med olika myndighetsföreträdare.

Den människosyn som annars kommer till uttryck under betänkandets avsnitt 9.7.5 *Minska risken för avhopp från studier av ekonomiska skäl* vill RSMH å det starkaste ifrågasätta. Brister i skola, psykosocial kontext och erbjudna hjälpmedel hamnar här raskt i skuggan av bilden av unga som kortsiktiga och giriga i utredarens ögon.

Den ungdom som får korrekt och relevant information och stöd säljer inte sin biljett ur livslång fattigdom och utanförskap för några futtiga tusenlappar extra fram tills de fyller trettio. Däremot riskerar de här negativt formulerade "incitamenten" tillsammans med för höga krav på studietakt att förstärka den synkronisitet som råder mellan psykisk funktionsnedsättning och bristande tillträde till arbetsmarknaden

Riksförbundet för Social och Mental hälsa

Kristina Båth Sågänger
Kanslichef

**CC: NSPH
Handikappförbunden
SKL
Försäkringskassan**